

BBN-MŰV-241: Romanika
A gregoriánus reform, az antikvitás és a művészet
2008. november 10.: Róma építészet II. Paschalis idejében

Kézikönyvek:

CLAUSSEN, Peter Cornelius: *Magistri doctissimi Romani. Die römischen Marmorkünstler des Mittelalters* (Corpus Cosmatorum, 1), Stuttgart 1987.

CLAUSSEN, Peter Cornelius: *Die Kirchen der Stadt Rom im Mittelalter, 1050–1300, I: A–F* (Corpus Cosmatorum, 2.1), Stuttgart 2002.

KRAUTHEIMER, Richard: *Corpus basilicarum Christianarum Romae*, 5 kötet, Città del Vaticano 1937–1977.

Áttekintő tanulmányok:

CLAUSSEN, Peter Cornelius: „Renovatio Romae. Erneuerungsphasen römischer Architektur im 11. und 12. Jahrhundert”, in: *Rom im hohen Mittelalter. Studien zu den Romvorstellungen und zur Rompolitik vom 10. bis zum 12. Jahrhundert. Reinhard Elze zur Vollendung seines siebzigsten Lebensjahres gewidmet*, szerk. SCHIMMELPFENNIG, Bernhard – SCHMUGGE, Ludwig, Sigmaringen 1992, 87–125.

CLAUSSEN, Peter Cornelius: „Marmor und Glanz. Liturgische Räume und ihre Ausstattung”, in: *Römisches Mittelalter. Kunst und Kultur in Rom von der Spätantike bis Giotto*, szerk. ANDALORO, Maria – ROMANO, Serena, Regensburg 2002, 151–174, 213–216.

CLAUSSEN, Peter Cornelius: „Maristra Latinitas – Opus Romanum. Aspekte kirchlicher Reform in der Sakralarchitektur und liturgischen Ausstattung in Rom”, in: *Canossa 1077. Erschütterung der Welt. Geschichte, Kunst und Kultur am Aufgang der Romanik* (kiáll. kat., Paderborn: Museum in der Kaiserpfalz), szerk. STIEGEMANN, Christoph – WEMHOFF, Matthias, München 2006, 297–308.

POESCHKE, Joachim: „Der römische Kirchenbau des 12. Jahrhunderts und das Datum der Fresken von Castel S. Elia”, in: *Römisches Jahrbuch für Kunstgeschichte* 23/24 (1988), 1–28.

I. A korszak építészetének jellege; jellemző építészeti feladatok; az előzmény-épületekhez való viszony tipikus formái.

II. Példák korábbi épületek háromhajós templomtérre alakítására.

1. Sant’Adriano.

- Az épület elhelyezkedése, története, eredeti funkciója.
- Szerepe a pápai körmenetekben; az eredeti funkció emlékének tükröződése ebben.
- Az 1100 körüli építkezés datálása.
- Az 12. századi állapot leírása: az átalakítás jellege, arányok, a spolumok felhasználásának módja, a liturgia szempontjai ebben.

2. Santi Quattro Coronati.

- Az épület története a felújítás előtt; az első terv a felújításra.
- A megvalósult felújítás: a felszentelés éve, lemondás a mellékhajókról, álkarzatok, keresztház.

3. Santa Croce in Gerusalemme.

- A késő antik épület története és rekonstrukciója.
- A középkori átépítés datálásának és rekonstrukciójának nehézségei.
- A középkori épület elrendezése.
- A spolumok használatának módja.

III. A San Clemente újjáépítése.

LLOYD, Joan Barclay: *The Medieval Church and Canonry of S. Clemente in Rome* (San Clemente Miscellany, 3), Rome 1989.

1. Története.

- Az előzmény-épület funkció- és építéstörténete.
- Az új épület viszonya az előzményéhez: járószint; alaprajz; a régi templomból átvett falak.
- A templom kötődése II. Paschalis személyéhez.
- A datálás indíciói: a trónus hátlapjának körirata; Ostiai Leó; búcsúengedély.

2. Az egyes épületrészek elemzése.

- Az atrium: a prothyron; az atrium oszlopai.
- A hosszház:
  - elrendezés;
  - a nyugati és a keleti rész megkülönböztetése, a pillér építészettörténeti jelentőségének értelmezései, liturgikus összefüggések;

- γ) az oszlopok, mai állapot és rekonstrukció.
    - c) A szentély:
      - α) mai állapot és rekonstrukció, ókeresztény előképek;
      - β) az oltárcibórium, a tárgy típus, az ornamentika, Alphanus síremlékének párhuzama.
  - 3. A régi templomból átvett faragványok: a kórus mellvédlapjai.
    - a) Datálásuk és eredeti funkciójuk.
    - b) A keleti oldalra helyezett két tábla átdolgozása: kőberakások, a koszorú átfaragása.
    - c) Mint az antikvitás-recepció esete.